

ZAKON

O PRAVIMA, OBVEZAMA I ODGOVORNOSTIMA PACIJENATA

I. TEMELJNE ODREDBE

^lanak 1.

Ovim se zakonom odre|uju prava, obveze i odgovornosti pacijenata prilikom kori{tenja zdravstvene za{tite, na~in kori{tenja tih prava, na~in za{tite i unapre|enja tih prava, kao i druga pitanja u svezi sa pravima, obvezama i odgovornostima pacijenata.

Na prava, obveze i odgovornosti iz stavka 1. ovog ~lanka shodno se primjenjuju propisi o zdravstvenoj za{titi i zdravstvenom osiguranju, ako ovim zakonom nije druga~ije odre|eno.

Pacijentom, u smislu ovoga zakona, smatra se svaka osoba, bolesna ili zdrava, osigurana ili neosigurana osoba, koja zatra`i ili kojoj se pru`a odre|ena mjera ili usluga u cilju o~uvanja i unapre|enja zdravlja, sprje~avanja bolesti, lije~enja ili zdravstvene njege i rehabilitacije.

^lanak 2.

Svrha ovog zakona je da se pacijentima u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija) omogu}i jednaka, primjerena, kontinuirana, kvalitetna i sigurna zdravstvena za{tita koja se zasniva na partnerskom odnosu pacijenata, kao primatelja zdravstvenih usluga i zdravstvene ustanove, privatne prakse odnosno zdravstvenog djelatnika ili zdravstvenog suradnika, kao davatelja zdravstvenih usluga.

Partnerski odnos iz stavka 1. ovog ~lanka zasniva se na uzajamnom povjerenju i po{tivanju izme|u pacijenta i zdravstvene ustanove, privatne prakse odnosno zdravstvenog djelatnika ili zdravstvenog suradnika, na svim razinama zdravstvene za{tite, te pravima, obvezama i odgovornostima partnera u ovom odnosu.

^lanak 3.

Zabranjuje se svaki vid diskriminacije na temelju rase, boje ko`e, spola, spolne orijentacije, genetskog naslje|a, jezika, religije ili vjerovanja, politi~kih i drugih uvjerenja, nacionalnog i socijalnog porijekla, prilikom obavljanja radnji na temelju ovog zakona i propisa donijetih na temelju ovog zakona.

^lanak 4.

Ovaj zakon i na temelju njega donijeti propisi podrazumijevaju jednak i ravnopravan odnos oba spola, bez obzira na gramati~ki rod u kom su u ovom zakonu navedene osobe koje mogu biti oba spola.

II. NA^ELA

^lanak 5.

Kori{tenje zdravstvene za{tite, sukladno ovom zakonu, bazira se na sljede}im na~elima:

- pravu pacijenta na najve}e objektivno mogu}e o~uvanje i za{titu njegovog zdravlja, lije~enjem i mjerama prevencije bolesti,
- po{tivanju ljudskog dostojanstva pacijenta,
- po{tovanju prava na fizi~ki i mentalni integritet pacijenta i osobnu sigurnost,
- po{tovanju za{tite osobnosti pacijenta uklju~uju}i po{tivanje njegove privatnosti, svjetonazora, te moralnih i vjerskih uvjerenja.

III. PRAVA PACIJENATA

^lanak 6.

Ovim zakonom i propisima donijetim na temelju ovog zakona, svakom pacijentu garantiraju se prava:

- na dostupnost zdravstvene zaštite, uključujući i pravo na hitnu medicinsku pomoć,
- na informacije,
- na obavještenost i sudjelovanje u postupku liječenja,
- na slobodan izbor,
- na samoodlučivanje i pristanak, uključujući i zahtjeva prava pacijenta koji nije sposoban dati pristanak,
- na povjerljivost informacija i privatnost,
- na tajnost podataka,
- na osobno dostojanstvo,
- na sprječavanje i olakšavanje patnji i bola,
- na poštovanje pacijentovog vremena,
- na uvid u medicinsku dokumentaciju,
- na samovoljno napuštanje zdravstvene ustanove,
- pacijenta nad kojim se vrši medicinsko istraživanje,
- na preventivne mjere i informiranje o očuvanju zdravlja,
- na prigovor,
- na naknadu štete,
- na prehranu sukladno svjetonazoru,
- na održavanje osobnih kontakata,
- na obavljanje vjerskih obreda.

Prava iz stavka 1. ovog članka pacijent ostvaruje na temelju suvremene medicinske doktrine, stručnih standarda i normi, te sukladno mogućnostima zdravstvenog sustava u Federaciji i uz uvjet da prethodno ispunjava svoje obveze i odgovornosti utvrđene ovim zakonom.

Pravo na dostupnost zdravstvene zaštite

Članak 7.

Svaki pacijent ima pravo na dostupnu zdravstvenu zaštitu sukladno zdravstvenom stanju i osobnim potrebama, zakonom i u granicama materijalnih mogućnosti sustava zdravstvene zaštite.

Pravo iz stavka 1. ovog članka obuhvata i pravo pacijenta na hitnu medicinsku pomoć koju nije moguće uvjetovati statusom zdravstvenog osiguranja.

U postupku ostvarivanja zdravstvene zaštite pacijent ima pravo na jednak pristup zdravstvenoj zaštiti bez diskriminacija navedenih u članku 3. ovog zakona i bez diskriminacija u odnosu na vrstu oboljenja.

Pacijent koji je žrtva nasilja u obitelji ili je pacijent djeteta koje je žrtva nasilja, suglasno propisima o zaštiti od nasilja u obitelji, ostvaruje pravo na zdravstvenu zaštitu u smislu stavka 1. ovog članka koja uključuje i zbrinjavanje i liječenje posljedica nasilja na fizičko, mentalno i reproduktivno zdravlje.

Pravo na informacije

Članak 8.

Svaki pacijent ima pravo na sve vrste informacija o svom zdravlju, svojim pravima i obvezama i načinu kako ih koristi.

Svaki pacijent ima pravo i na informacije o zdravstvenim uslugama koje mu se mogu osigurati u zdravstvenoj ustanovi odnosno privatnoj praksi.

Članak 9.

Informacije iz članka 8. ovog zakona mogu biti saopćene pacijentu usmeno ili pisano, na razumljivom jeziku za pacijenta, a ako je u pitanju strani državljanin, u pravilu, na njegovom maternjem jeziku ili uz pomoć ovlaštenog prevoditelja, odnosno tumača znakovnog jezika, ako je u pitanju pacijent sa onesposobljenjem.

Ako su informacije iz stavka 1. ovog ~lanka saop}ene pacijentu pisano, iste moraju biti ~itko i jasno napisane.

Razumljivi rje~nik iz stavka 1. ovog ~lanka podrazumijeva davanje informacija koje su prilago}ene obrazovnoj razini, fizi~kom, psihi~kom i emocionalnom stanju osobe kojoj se daje savjet odnosno informacija (u daljnjem tekstu: razumljiv rje~nik).

Informacije iz stavka 1. ovog ~lanka, koje su zdravstvene ustanove i zdravstveni djelatnici du`ni osigurati pacijentima obuhvataju:

a) op}e informacije koje se odnose na zdravstvenu ustanovu, i to:

- vodi~ za pacijente o zdravstvenoj ustanovi i ku}nom redu sa svim kontakt telefonima,
- zakonskim pravima i obvezama pacijenata,
- te druge informacije utvr}ene op}im aktom zdravstvene ustanove.

b) posebne informacije koje se odnose na:

- ostvarivanje prava na prigovor pacijenta u svezi postupanja zdravstvenih djelatnika i zdravstvenih suradnika u odnosu na sigurnost i kvalitetu zdravstvene usluge, kao i postupku i rokovima za izra`avanje ovog prigovora,
- informacije o anketiranju pacijenata u svezi s njihovim zadovoljstvom zdravstvenim uslugama i o drugim mjerama u okviru sustava pobolj{anja kvalitete u zdravstvenoj ustanovi,
- informacije o provo|enju nastave i medicinskih istra`ivanja i opcijama da se prihvati ili odbije sudjelovanje u nastavi i medicinskim istra`ivanjima.

c) pojedina~ne osobne informacije koje se odnose na:

- informacije o imenu i prezimenu, stru~nom nazivu, znanstvenom nazivu, ako ga posjeduju, zdravstvenih djelatnika i zdravstvenih suradnika koji sudjeluju u lije~enju pacijenta i koje moraju biti vidno istaknute u ordinaciji, ambulanti ili na drugom mjestu, gdje se pru`a zdravstvena za{tita, kao i na vidnom mjestu na radnoj odje}i zdravstvenog djelatnika i zdravstvenog suradnika, te pravo da mu se isti osobno predstavie prije otpo~injanja postupka lije~enja,
- informacije o organizacijskim aspektima njegovog lije~enja, na~inu zakazivanja pregleda, dijagnosti~kih i terapijskih procedura i jasno obja{njenje u slu~aju odga|anja ili odustajanja od medicinske mjere,
- informacije o razlozima za zamjenu zdravstvenog djelatnika i/ili zdravstvenog suradnika u postupku lije~enja,
- informacije o razlozima za premje{taj pacijenta u drugu organizacijsku jedinicu ustanove ili u drugu zdravstvenu ustanovu,
- informacije o listi ~ekanja za odre}ene vrste zdravstvenih usluga, na~inu formiranja listi ~ekanja, vremenu ~ekanja, te pravo pacijenta na obavje{tenost da je stavljen na listu ~ekanja,
- informacije o promociji zdravlja i prevenciji bolesti,
- pravima iz zdravstvenog osiguranja i postupcima za ostvarivanje tih prava.

U informacije iz stavka 4. to~ka c) ovog ~lanka uklju~uje se i sadr`aj obavje{tenja iz ~lanka 11. ovog zakona.

Pravo na obavje{tenje i na sudjelovanje u postupku lije~enja

^lanak 10.

Radi osiguranja prava na samostalno odlu~ivanje o lije~enju i prava na sudjelovanje u postupku lije~enja, pacijent ima pravo da od lije~nika koji je odgovoran za njegovo lije~enje (u daljnjem tekstu: mjerodavni zdravstveni djelatnik) blagovremeno dobije obavje{tenja koja su mu potrebna kako bi donio informiranu odluku da pristane ili ne pristane na predlo`enu medicinsku mjeru.

Obavje{tavanje pacijenta treba da je dovoljno obuhvatno, to~no i pravovremeno.

Obuhvatnost obavještanja cijeni se u svakom posebnom slučaju prema mogućnosti da pacijent mjerodavnom zdravstvenom djelatniku može postavljati pitanja nakon ili tijekom obavještanja i na njih dobivati njemu razumljive odgovore.

Točnost obavještanja zasniva se na spoznatim medicinskim i drugim činjenicama tijekom pregleda i liječenja pacijenta.

Pravovremenost obavještanja definira se kao obavještanje pacijenta o kliničkim nalazima i predloženim medicinskim mjerama, ostavljajući pacijentu najmanje 24 sata od davanja obavještanja, da može razmisliti o svojoj odluci, izuzev u hitnim slučajevima.

Članak 11.

Obavještanje iz članka 10. ovog zakona treba da obuhvati:

- 1) dijagnozu i prognozu bolesti;
- 2) kratak opis, cilj i korist od predložene medicinske mjere, njezin termin izvođenja;
- 3) vrstu i vjerojatnost mogućih rizika, bolne i druge sporedne ili trajne posljedice;
- 4) za operativne i druge medicinske zahvate povezane sa većim rizikom ili većim opterećenjem, pacijentu se daju usmena i pisana objašnjenja na razumljiv način, i to liječnik koji će obaviti zahvat, a ako to nije moguće drugi liječnik koji je osposobljen za taj zahvat;
- 5) moguće promjene pacijentovog stanja poslije poduzimanja predložene medicinske mjere, kao i moguće nužne promjene u načinu života pacijenta;
- 6) alternativne metode liječenja sa opisom koristi i rizika svake od alternativnih metoda, uključujući i efekat neliječenja;
- 7) dejstvo lijekova i moguće nuspojave tog dejstva;
- 8) daljnji tijek pružanja zdravstvene zaštite koji uključuje druge medicinske mjere i ostalim uslugama koje su na raspolaganju pacijentu, a ne pripadaju isključivo medicinskim mjerama;
- 9) pravo na odlučivanje o preporučenoj medicinskoj mjeri;
- 10) informacije pri otpustu iz bolnice ili druge stacionarne zdravstvene ustanove (to uključuje otpusno pismo sa dijagnozom, opisom načina liječenja i zdravstvene njege, te uputama za daljnje liječenje i rehabilitaciju).

Članak 12.

Obavještanje iz članka 11. ovog zakona, pacijentu daje mjerodavni zdravstveni djelatnik na razumljivom rječniku za pacijenta.

Ako je pacijent poslovno nesposobna osoba odnosno osoba sa duševnim smetnjama u smislu propisa o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama, obavještanje iz članka 11. ovog zakona daje se sukladno njegovoj dobi, odnosno fizičkom, mentalnom i psihičkom stanju.

Ako pacijent ne poznaje jezik koji je u službenoj uporabi na području zdravstvene ustanove odnosno privatne prakse, u pravilu, se osigurava prevoditelj sukladno propisima o službenoj uporabi jezika i pisma, a ako se radi o pacijentu sa onesposobljenjem, kojem se ne može dati usmena informacija na uobičajeni način, u pravilu, se osigurava tumač znakovnog jezika ili ako je neophodna pisana informacija daje se na pismu razumljivom za tu osobu.

Pacijent sa invaliditetom ima pravo dobiti obavijesti u njemu pristupačnom obliku, prilagođene njegovoj obrazovnoj razini, fizičkom, kao i emocionalnom stanju.

Odbijanje prijama obavještenja

^lanak 13.

Obavještenje iz ~l. 11. i 12. ovog zakona, mjerodavni zdravstveni djelatnik du`an je dati i bez pacijentovog tra`enja, nakon upoznavanja pacijenta s njegovim pravom na odbijanje primanja obavještenja u smislu ~lanka 14. ovog zakona.

Ako je pacijent dao pristanak, mjerodavni zdravstveni djelatnik mo`e obavijesti o njegovom zdravstvenom stanju dati i punoljetnom ~lanu u`e obitelji pacijenta kojeg odredi pacijent odnosno njegovom zakonskom zastupniku ili staratelju.

Iznimno od stavka 1. ovog ~lanka, pacijentu se mogu pre{utjeti podaci o njegovom zdravstvenom stanju, ako mjerodavni zdravstveni djelatnik ocijeni da bi s obzirom na okolnosti takva obavijest prouzrokovala ozbiljnu {tetu po zdravlje pacijenta.

U medicinsku dokumentaciju mjerodavni zdravstveni djelatnik unosi podatak da je pacijentu, odnosno ~lanu obitelji dao obavještenje o podacima iz st. 1. i 2. ovog ~lanka ili razloge za pre{u}ivanje obavijesti iz stavka 3. ovog ~lanka.

^lanak 14.

Pacijent koji je sposoban za rasu}ivanje, ima pravo pisanom i potpisanom izjavom odbiti prijam obavještenja o prirodi svoga zdravstvenoga stanja i o~ekivanom ishodu predlo`enih i/ili poduzetih medicinskih postupaka i mjera.

Izjava iz stavka 1. ovog ~lanka ostaje pohranjena u medicinskoj dokumentaciji pacijenta.

^lanak 15.

Pacijent koji je sposoban za rasu}ivanje ne mo`e se odre}i prava na obavije{tenost u slu~ajevima u kojima mora biti svjestan prirode svoje bolesti, ukoliko bi njegova neobavije{tenost ugrozila `ivot i zdravlje drugih ljudi.

Pacijent iz stavka 1. ovog ~lanka ima pravo u pisanom obliku ili na bilo koji drugi vjerodostojan na~in odrediti osobu koja }e umjesto njega biti obavije{tena.

U slu~aju kada pacijent nije odredio osobu iz stavka 2. ovog ~lanka, mjerodavni zdravstveni djelatnik mo`e obavijestiti o zdravstvenom stanju pacijenta, punoljetnog ~lana u`e obitelji koji `ivi sa pacijentom u zajedni~kom doma}instvu, ako je saop}avanje podataka o zdravstvenom stanju pacijenta ~lanu obitelji, neophodno radi izbjegavanja njihovog zdravstvenog rizika.

Pacijent odnosno osoba koju pacijent odredi ili ~lan u`e obitelji pacijenta, ima pravo biti obavije{ten na na~in predvi`en u st. 1., 2. i 3. ovog ~lanka, ~ak i u slu~ajevima kad pacijentov pristanak nije uvjet zapo~injanja terapije (u hitnim slu~ajevima).

Pravo na slobodan izbor

^lanak 16.

Svaki pacijent ima pravo na slobodan izbor doktora medicine, odnosno doktora stomatologije sukladno teritorijalnoj organizaciji zdravstvene za{tite.

Iznimno od stavka 1. ovog ~lanka, doktor medicine, odnosno doktor stomatologije kojeg pacijent izabere, mo`e pod uvjetom da nije u pitanju hitna medicinska pomo}, pacijentov izbor odbiti, i to samo u posebnim slu~ajevima kada:

- bi lije~enje imalo manje uspjeha ili bi bilo nemogu}e,
- izbor nije sukladan zakonu,

- dole do gubljenja povjerenja između doktora medicine, odnosno doktora stomatologije i pacijenta.

U slučajevima iz stavka 2. ovog članka, doktor medicine odnosno doktor stomatologije dužan je obrazložiti razlog ovog odbijanja i o istom informirati i ravnatelja zdravstvene ustanove odnosno nositelja odobrenja za privatnu praksu kod kojeg je uposlen.

Svaki pacijent ima pravo na slobodan izbor predloženih medicinskih postupaka i mjera, sukladno zakonu, na temelju odgovarajućih obavijesti o mogućim rizicima i posljedicama po zdravlje pacijenta.

Pravo na samoodlučivanje i pristanak

Članak 17.

Pacijent ima pravo da slobodno odlučuje o svemu što se tiče njegovog života i zdravlja, osim u slučajevima kada to izravno ugrožava život i zdravlje drugih.

Pravo iz stavka 1. ovog članka ne podrazumijeva eutanaziju.

Bez pristanka pacijenta ne smije se, po pravilu, nad njim poduzeti nikakva medicinska mjera.

Medicinska mjera protivno volji pacijenta, odnosno roditelja, staratelja ili zakonskog zastupnika poslovno nesposobnog pacijenta, može se poduzeti samo u izuzetnim slučajevima koji su utvrđeni zakonom i koji su sukladni liječničkoj etici.

Medicinska mjera protivno volji pacijenta, odnosno roditelja, staratelja ili zakonskog zastupnika poslovno nesposobnog pacijenta, može se poduzeti i u provođenju tjelesnog pregleda i drugih radnji za potrebe kaznenog postupka, odnosno obveznog psihijatrijskog vještačenja u slučaju sumnje da je isključena odnosno smanjena ubrojjivost osumnjičenog odnosno optuženog za kazneno djelo, suglasno propisima o kaznenom postupku Federacije Bosne i Hercegovine.

Članak 18.

Pacijent daje pristanak na predloženu određenu medicinsku mjeru izričito, usmenim ili pisanim putem.

Pismeni pristanak pacijenta obvezan je za invazivne dijagnostičke zahvate i operativne zahvate.

Iznimno od stavka 1. ovog članka, pristanak može biti dat i za više medicinskih usluga, ako predstavljaju funkcionalnu cjelinu u okviru postupka liječenja.

Pristanak kome nije prethodilo potrebno obavještjenje sukladno čl. 10., 11. i 12. ovog zakona ne obvezuje, a mjerodavni zdravstveni djelatnik koji poduzme medicinsku mjeru u tom slučaju snosi rizik za štetne posljedice.

Pristanak na predloženu medicinsku mjeru pacijent može usmeno opozvati sve dok ne započne njeno izvođenje.

Pacijent ima pravo da odredi osobu koja će u njegovo ime dati pristanak, odnosno koja će biti obavještena umjesto pacijenta o poduzimanju medicinskih mjera, u slučaju da pacijent postane nesposoban da donese odluku o pristanku.

Članak 19.

Pacijent ima pravo da predloženu medicinsku mjeru odbije, izuzev u slučaju kada se njome spašava ili održava njegov život ili bi se nepoduzimanjem iste ugrozio život ili zdravlje drugih ljudi.

Mjerodavni zdravstveni djelatnik dužan je da pacijentu ukaže na posljedice njegove odluke o odbijanju predložene medicinske mjere i da o tome od pacijenta zatraži pisanu izjavu koja se čuva u medicinskoj dokumentaciji o liječenju, a ako pacijent odbije davanje pisane izjave, o tome će se sačiniti službena zabilješka.

U medicinsku dokumentaciju mjerodavni zdravstveni djelatnik upisuje podatak o pristanku pacijenta na predloženu medicinsku mjeru, kao i o odbijanju te mjere.

Pacijent u svako doba može povući svoju izjavu o odbijanju medicinske mjere, ne trpeći pritom ograničenja svojih prava.

Obrazac suglasnosti odnosno pristanka pacijenta na predloženu medicinsku mjeru, te obrazac izjave o odbijanju pojedine medicinske mjere pravilnikom propisuje federalni ministar zdravstva (u daljnjem tekstu: federalni ministar).

Članak 20.

Nad pacijentom koji je bez svijesti ili iz drugih razloga nije u stanju da saopći svoj pristanak, hitna medicinska mjera može se poduzeti i bez njegove suglasnosti odnosno suglasnosti staratelja ili zakonskog zastupnika, ukoliko bi nepoduzimanje takve mjere dodatno ugrozilo ili oštetilo zdravlje pacijenta odnosno ugrozilo njegov život.

Ako je pacijent bez svijesti ili iz drugih razloga nije u stanju da saopći svoj pristanak, a roditelj, zakonski zastupnik ili staratelj nije dostupan, hitna medicinska mjera nad njim u zdravstvenoj ustanovi može se poduzeti na temelju konzilijarnog nalaza.

Postupak i način rada liječnik-konzilija utvrđuje se pravilnikom federalnog ministra.

Članak 21.

Ako se tijekom invazivnog operativnog zahvata pojavi potreba za proširenjem operativnog zahvata koji se nije mogao pretpostaviti, u nedostatku pacijentovog pristanka odnosno pristanka roditelja, zakonskog zastupnika ili staratelja na obavljanje tog proširenog operativnog zahvata, prošireni operativni zahvat se može obaviti ako:

- to zahtjeva hitnost stanja pacijenta,
- bi njegovo neobavljanje dovelo do trajnog oštećenja zdravlja odnosno značilo akutnu prijetnju životu pacijenta,
- bi njegovo neobavljanje na pacijentu imalo daljnje moguće zdravstvene probleme kojima bi se pacijent mogao izvrgnuti, u slučaju nepoduzimanja neke za njega, u tom trenutku korisne medicinske procedure.

U slučajevima iz stavka 1. ovog članka ima se smatrati da je pribavljen pretpostavljeni pristanak na proširenje operativnog zahvata od pacijenta ili pretpostavljeni pristanak njegovog roditelja, zakonskog zastupnika ili staratelja.

Zaštita pacijenta koji nije sposoban dati pristanak

Članak 22.

Ako je pacijent maloljetan ili je pacijent osoba lišena poslovne sposobnosti, medicinska mjera nad njim može se poduzeti uz obavljanje i pristanak njegovog roditelja, zakonskog zastupnika ili staratelja.

Maloljetni pacijent odnosno pacijent koji je lišen poslovne sposobnosti, treba i sam da bude uključen u donošenje odluke o pristanku na predloženu medicinsku mjeru, sukladno njegovoj zrelosti i sposobnosti za rasuđivanje.

Na zaštitu prava pacijenta sa duševnim smetnjama shodno se primjenjuju propisi o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama.

Pacijent sa invaliditetom prihvaća medicinsku mjeru iskazivanjem pristanka u njemu pristupačnom obliku, prilagođen njegovoj obrazovnoj razini, fizičkom i psihičkom, kao i emocionalnom stanju.

Dijete koje je navršilo 15. godinu života i koje je sposobno za rasuđivanje može samo dati pristanak na predloženu medicinsku mjeru, izuzev ako se radi o invazivnim dijagnostičkim i terapijskim procedurama, operativnom zahvatu i prekidu trudnoće.

Ukoliko se radi o operativnim zahvatima ili prekidu trudnoće dijete koje je navršilo 15. godinu života, mora biti konzultirano i zatraženo njegovo mišljenje sukladno njegovoj sposobnosti i zrelosti rasuđivanja.

Ako su interesi pacijenta iz st. 1. i 2. ovoga članka i njegovog roditelja, zakonskog zastupnika odnosno staratelja suprotstavljeni, mjerodavni zdravstveni djelatnik je dužan odmah o tome obavijestiti mjerodavni centar za socijalni rad.

Članak 23.

Pristanak pacijenta u pisanom obliku obavezan je za uporabu bilo kojih njegovih, za života odstranjenih dijelova tijela, tkiva, organa ili dijelova tijela u svrhu zahvata koji nije povezan sa pružanjem zdravstvene zaštite njemu samome.

Pacijentov pristanak neće biti tražen za uništavanje ovih materijala na uobičajeni način.

Na postupanje sa organima i tkivima pacijenta kao životnog davatelja, a u svrhu liječenja drugog pacijenta, shodno se primjenjuju propisi o transplantaciji organa i tkiva u svrhu liječenja.

Članak 24.

Pacijent ima pravo da ne dozvoli bilo koji postupak s njegovim mrtvim tijelom koji se odnosi na obdukciju, a suglasno propisima o zdravstvenoj zaštiti, izuzev u slučajevima kada je obdukcija obavezna, kao i u slučajevima predviđenim propisima o kaznenom postupku Federacije Bosne i Hercegovine.

Pacijent ima pravo da ne dozvoli bilo koji postupak s njegovim mrtvim tijelom u svrhu istraživanja i edukacije, a suglasno propisima o zdravstvenoj zaštiti.

Na postupanje sa organima i tkivima pacijenta nakon njegove smrti, a u svrhu liječenja drugog pacijenta, shodno se primjenjuju propisi o transplantaciji organa i tkiva u svrhu liječenja.

Pravo na povjerljivost informacija i privatnost

Članak 25.

Svaki pacijent ima pravo na povjerljivost svih osobnih informacija koje je saopćio mjerodavnom zdravstvenom djelatniku, uključujući i one koje se odnose na njegovo stanje zdravlja i potencijalne dijagnostičke i terapijske procedure, pa i nakon pacijentove smrti.

Zabranjeno je da mjerodavni zdravstveni djelatnik saopći drugim osobama osobne podatke o pacijentu iz stavka 1. ovog članka, izuzev u slučajevima predviđenim u članku 36. ovog zakona.

Članak 26.

Pacijent ima pravo na zaštitu svoje privatnosti tijekom provođenja dijagnostičkih ispitivanja, posjeta doktoru medicine odnosno doktoru stomatologije ili specijalisti i medicinsko-kirurškom liječenju u cjelini.

Pregledu pacijenta i poduzimanju medicinskih mjera nad njim smiju nazočiti samo zdravstveni djelatnici i zdravstveni suradnici koji su uključeni u njegov tretman.

Iznimno od stavka 1. ovog članka, pacijent ima pravo zatražiti da pregledu i izvođenju medicinskih postupaka nazoče članovi njegove obitelji ili osobe koje on odredi, dok pri pregledu djece do 15. godina života odnosno osoba lišenih poslovne sposobnosti, obavezno nazoči jedan od roditelja, a ako ih dijete nema obavezno nazoči zakonski zastupnik ili staratelj.

Zdravstvene ustanove odnosno zdravstveni djelatnici trebaju osigurati zvu~nu i vizualnu privatnost pacijenata prilikom pregleda i izvo|enja medicinskih postupaka, osim u hitnim slu~ajevima.

Pravo na tajnost podataka

^lanak 27.

Podaci iz medicinske dokumentacije spadaju u osobne podatke o pacijentu i predstavljaju slu`benu tajnu.

U osobne podatke iz stavka 1. ovog ~lanka, spadaju svi identifikacijski i identificiraju}i podaci o njegovom zdravstvenom i medicinskom stanju, dijagnozi, prognozi i lije~enju, te podaci o ljudskim supstancama na temelju kojih se mo`e utvrditi identitet osobe, kao i doznake za bolovanje koje se uru~uju poslodavcu u zatvorenoj koverti.

^lanak 28.

S ciljem za{tite tajnosti podataka iz ~lanka 27. ovog zakona, zdravstveni djelatnici i zdravstveni suradnici, kao i druge osobe zaposlene u zdravstvenim ustanovama, privatnoj praksi, odnosno zavodu zdravstvenog osiguranja kod kojeg je pacijent zdravstveno osiguran, a kojima su ti podaci dostupni i potrebni radi ostvarivanja zakonom utvr|enih mjerodavnosti, kao i ovla{teni ocjenjiva~i vanjske provjere kvalitete u zdravstvenoj ustanovi ili privatnoj praksi, koji obavljaju provjeru kvalitete u postupku akreditacije suglasno propisima o sustavu pobolj{anja kvalitete, sigurnosti i o akreditaciji u zdravstvu, obvezuju se da osobne podatke o pacijentu i njegovom zdravstvenom stanju ~uvaju kao slu`benu tajnu.

Du`nost ~uvanja tajnosti podataka iz ~lanka 27. ovog zakona, obveza je i osoba koje sudjeluju u izradi i objavljivanju stru~nih i znanstvenih radova, u marketin{kim materijalima zdravstvenih ustanova, kao i osoba koje sudjeluju u nastavnom procesu u zdravstvenim ustanovama i tom prilikom do|u u posjed osobnih podataka o pacijentu i njegovom zdravstvenom stanju.

Prilikom obrade osobnih podataka i posebnih kategorija podataka, zdravstvene ustanove, privatne prakse, pravne i fizi~ke osobe iz st. 1. i 2. ovog ~lanka du`ne su primjenjivati propis o za{titi osobnih podataka.

Du`nosti ~uvanja tajnosti podataka, fizi~ke osobe iz st. 1. i 2. ovog ~lanka, mogu biti oslobo|ene samo na temelju pisanog ili drugog jasno i nedvosmisleno izre~enog pristanka pacijenta ili u slu~ajevima predvi|enim propisima o kaznenom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, kao i propisima o parni~nom postupku.

^lanak 29.

Pravo na tajnost osobnih podataka pacijenta pro{iruje se i na njegovo pravo da nakon svoje smrti ograni~i kori{tenje takvih informacija samo na osobe koje pacijent za`ivotno odredi, u smislu ~lanka 36. ovog zakona.

Ako pacijent svojom voljom to nije odredio, pravo na uvid u osobne podatke umrlog pacijenta imaju samo pacijentovi nasljednici u smislu propisa o naslje|ivanju.

Pacijentovi nasljednici iz stavka 2. ovog ~lanka ostvaruju pravo na uvid u osobne podatke umrlog pacijenta prema slijede}em isklju~ivom redoslijedu:

- bra~ni partner, izvanbra~ni partner,
- punoljetna djeca,
- roditelji ili usvojitelji.

Pravo na osobno dostojanstvo

^lanak 30.

U svim okolnostima pru`anja i kori{tenja zdravstvene za{tite, svaki pacijent ima pravo na za{titu svog dostojanstva, te fizi~kog i psihi~kog integriteta, uz po{tivanje svoje osobnosti, intimnosti, svjetonazora, moralnih i vjerskih uvjerenja.

Zdravstveni djelatnici trebaju tretirati pacijente s ljubaznošću, poštuj i njihovo osobno dostojanstvo.

Pravo na sprječavanje i olakšavanje patnji i boli

^lanak 31.

Svaki pacijent ima pravo na najvišu razinu olakšavanja svoje patnje i boli suglasno općeprihvaćenim stručnim standardima i etičkim načelima, što podrazumijeva terapiju bola i humanu palijativnu zaštitu u posljednjem stadiju bolesti.

Pravo iz stavka 1. ovog članka ne podrazumijeva eutanaziju.

Pravo na poštovanje pacijentovog vremena

^lanak 32.

Pacijenta se može staviti na liste čekanja za određene vrste zdravstvenih usluga samo iz razumnih razloga i na razumno vrijeme.

Liste čekanja iz stavka 1. ovog članka utvrđuju se za određene vrste zdravstvenih usluga koje nisu hitne, u ovisnosti od medicinskih indikacija i zdravstvenog stanja pacijenta, kao i nadnevka javljanja zdravstvenoj ustanovi, s tim da vrijeme čekanja ne može biti takvo da ugrozi zdravlje ili život pacijenta.

Zdravstvena ustanova odnosno mjerodavni zavod zdravstvenog osiguranja obvezni su pisano obavijestiti pacijenta da je stavljen na listu čekanja, na kojoj je rednoj poziciji na toj listi na dan prijama obavještenja i na koji način je o tome biti obavješten.

Pravo na uvid u medicinsku dokumentaciju

^lanak 33.

Pacijent ima pravo uvida u svoju medicinsku dokumentaciju, te u pojedinačne i ukupne troškove svog liječenja.

U slučaju kada je pacijent dijete ili je pacijent osoba lišena poslovne sposobnosti, pravo uvida u medicinsku dokumentaciju imaju roditelji, zakonski zastupnik odnosno staratelj.

^lanovi u obitelji pacijenta koji žive u zajedničkom domaćinstvu, imaju pravo uvida u medicinsku dokumentaciju svoga člana obitelji, ako su ti podaci od značaja za njihovo liječenje.

Pravo iz st. 1. i 2. ovog članka uključuje i pravo pacijenta na određene ispravke ili brisanje teksta koji ga pogrešno ili subjektivno opisuju kao ličnost ili dio teksta koji materijalno nije točan ili nije bitan za njegovu liječenje.

Iznimno, od stavka 4. ovog članka, pogrešni podaci o pruženoj zdravstvenoj zaštiti ne smiju se brisati nego ih se ispravlja tako da je uvijek moguće rekonstruirati podatke koji su prvobitno bili uneseni.

^lanak 34.

Mjerodavni zdravstveni djelatnik dužan je da točno, uredno i pravovremeno vodi medicinsku dokumentaciju, sukladno zakonu i da evidentira sve medicinske mjere koje su poduzete nad pacijentom, a posebno anamnezu, dijagnozu, dijagnostičke mjere, terapiju i rezultat terapije, kao i savjete date pacijentu.

Medicinskom dokumentacijom raspolaže zdravstvena ustanova odnosno privatna praksa, a pacijent ima pravo uvida u podatke koji se u njoj nalaze, te pravo dobiti prijepis medicinske dokumentacije ukoliko je to zahtijevano u pisanoj formi.

Medicinska dokumentacija i podaci iz nje se ne smiju koristiti u pacijentu nepoznate svrhe i/ili bez njegove suglasnosti, osim za provođenje i izvršenje statističkih istraživanja u oblasti zdravstva suglasno posebnim propisima o evidencijama u oblasti zdravstva.

Iznimno, od stavka 3. ovog članka, mjerodavni zdravstveni djelatnik zadužen za daljnje liječenje i njegu pacijenta obavezan je zatražiti i biti obaviješten o podacima iz pacijentove medicinske dokumentacije, da nepoznavanje tih podataka ne bi dovelo do pogoršanja zdravstvenog stanja pacijenta.

Članak 35.

Podaci iz medicinske dokumentacije pacijenta, odnosno iz zdravstvene evidencije, mogu se dostavljati i bez pacijentove suglasnosti, na uvid, u obliku zapisa, odnosno izvoda iz medicinske dokumentacije, a na zahtjev suda, drugog organa kada je to propisano zakonom, kada to zahtijeva zaštita života drugih ljudi, te fizička sigurnost i zdravlje drugih ljudi, kao i u drugim slučajevima predviđenim propisima o zaštiti osobnih podataka koji reguliraju izuzetke obrade osobnih podataka odnosno posebne kategorije osobnih podataka, bez suglasnosti pacijenta.

Podaci iz stavka 1. ovog članka dostavljaju se kao službena tajna.

Članak 36.

U slučaju smrti pacijenta, pacijentovo pravo na uvid u medicinsku dokumentaciju ostvaruju pacijentovi nasljednici, koji imaju pravo biti upoznati s podacima iz medicinske dokumentacije koji jesu ili mogu biti u svezi s uzrokom smrti i sa medicinskim postupcima prije nastupanja smrti.

Uvid u medicinsku dokumentaciju pacijentovog nasljednika iz stavka 1. ovog članka, uključuje pored prava na pristup medicinskoj dokumentaciji i pravo na dobivanje njezine kopije.

Pacijentovi nasljednici iz stavka 1. ovog članka ostvaruju pravo na uvid u medicinsku dokumentaciju prema redoslijedu utvrđenom u članku 29. stavak 3. ovog zakona.

Pravo pacijenta na samovoljno napuštanje zdravstvene ustanove

Članak 37.

Pacijent ima pravo samovoljno napustiti stacionarnu zdravstvenu ustanovu, osim u slučajevima propisanim posebnim zakonima i u slučaju kada bi to moglo štetiti zdravlju i sigurnosti drugih osoba.

O namjeri napuštanja ustanove iz stavka 1. ovog članka pacijent mora dati pisanu izjavu ili usmenu izjavu pred dva, istovremeno nazočna svjedoka, koji potpisuju izjavu o namjeri pacijenta da napusti ustanovu, uprkos opomeni mjerodavnog zdravstvenog djelatnika da time može ugroziti svoje zdravlje.

Pisane izjave iz stavka 2. ovog članka prilažu se u medicinsku dokumentaciju pacijenta.

Podatak o samovoljnom napuštanju zdravstvene ustanove, bez najave, mjerodavni zdravstveni djelatnik dužan je odmah upisati u medicinsku dokumentaciju pacijenta.

Ako to nalaže zdravstveno stanje pacijenta, mjerodavni zdravstveni djelatnik dužan je obavijestiti osobu iz članka 13. stavak 2. ovog zakona o napuštanju zdravstvene ustanove bez najave, a mjerodavne organe, u slučajevima određenim posebnim propisima.

Ako je pacijent nesposoban za rasuđivanje, odnosno maloljetan, mjerodavni zdravstveni djelatnik dužan je obavijestiti o njegovom samovoljnom napuštanju zdravstvene ustanove, njegovog roditelja, staratelja odnosno zakonskog zastupnika.

Pravo pacijenta nad kojim se vrši medicinsko istraživanje

Članak 38.

Za medicinsko i znanstveno istraživanje nad pacijentom, kliničko ispitivanje lijekova i medicinskih sredstava na pacijentu, kao i njegovo uključivanje u medicinsku nastavu, nužno je izričit pristanak obavještjenog pacijenta.

Pristanak iz stavka 1. ovog članka daje se u pisanom obliku, na pismu razumljivom pacijentu, nakon što se pacijent suglasi da je dovoljno iscrpno, točno i pravovremeno obaviješten o smislu, cilju, postupcima, očekivanim rezultatima, mogućim rizicima, kao i o neželjenim posljedicama medicinskog i znanstvenog istraživanja, kliničkog ispitivanja lijekova i medicinskih sredstava, kao i medicinske nastave.

Za maloljetnog pacijenta odnosno poslovno nesposobnog pacijenta pristanak iz stavka 1. ovog članka daje njegov roditelj, zakonski zastupnik ili staratelj, pri čemu se mora uzeti u obzir i mišljenje maloljetnog odnosno poslovno nesposobnog pacijenta.

Pacijent odnosno njegov roditelj, zakonski zastupnik ili staratelj, mora biti posebno upozoren da je slobodan da istraživanje odnosno sudjelovanje u nastavi iz stavka 1. ovog članka, odbije i da dati pristanak opozove u svako vrijeme.

Na prava pacijenta sa duševnim smetnjama nad kojim se vrši istraživanje iz stavka 1. ovog članka, shodno se primjenjuju propisi o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama.

Na prava pacijenta koji sudjeluje u kliničkim ispitivanjima lijekova i medicinskih sredstava shodno se primjenjuju propisi o lijekovima i medicinskim sredstvima.

U slučaju anketiranja o rizicima ponajmije koje može biti praćeno manjom medicinskom mjerom (uzimanje manje količine krvi na uzorkovanje) dijete koje je navršilo 15. godinu života i koje je sposobno za rasuđivanje može samo dati pristanak na predloženo anketiranje i uzimanje krvi za uzorkovanje.

Članak 39.

Pacijent koji zbog medicinskog i znanstvenog istraživanja, odnosno kliničkog ispitivanja lijekova i medicinskih sredstava, kao i zbog sudjelovanja u medicinskoj nastavi, pretrpi štetu na svom tijelu ili zdravlju ima pravo na naknadu štete od zdravstvene ustanove ili naručitelja ovih istraživanja, ako je nastala šteta posljedica tog istraživanja odnosno ispitivanja, kao i sudjelovanja u nastavi sukladno zakonu.

U slučaju smrti pacijenta iz stavka 1. ovog članka, pravo na naknadu štete ostvaruju pacijentovi nasljednici.

Pacijentovi nasljednici iz stavka 2. ovog članka ostvaruju pravo na naknadu štete prema redoslijedu utvrđenom u članku 29. stavak 3. ovog zakona.

Pacijent ima pravo na naknadu koja mu pripada kao dobrovoljnom sudioniku istraživanja i nastave iz stavka 1. članka 38. ovog zakona.

Pravo na preventivne mjere i informiranje o očuvanju zdravlja

Članak 40.

Pacijent ima pravo na preventivne mjere i informacije koje su potrebne za očuvanje zdravlja i stjecanje zdravih životnih navika, kao i informacije o rizicima ponajmije i štetnim faktorima životne i radne okoline, koji mogu imati negativne posljedice po zdravlje.

Preventivne mjere i informacije iz stavka 1. ovog članka ostvaruju se na primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj razini zdravstvene zaštite, suglasno propisima o zdravstvenoj zaštiti.

Pacijent ima pravo da bude obaviješten o zaštiti svog zdravlja za slučaj izbijanja epidemija i prirodnih i drugih nesreća, kada se proglašuje stanje prirodne i druge nesreće od strane mjerodavnog organa.

Informacije iz st. 1., 2. i 3. ovog članka dužni su pružiti pacijentu zdravstveni djelatnici, zdravstvene ustanove, mjerodavni organi vlasti svih razina vlasti odgovorni za zdravstvo i postupanje u slučaju

prirodnih i drugih nesreća, kada se proglašeno stanje prirodne i druge nesreće od strane nadležnog organa.

Davanje informacija iz st. 1., 2. i 3. ovog članka, nije uvjetovano prethodnim zahtjevom pacijenta za ovim informacijama.

Pacijent koji je žrtva nasilja u obitelji ili je pacijent djeteta koji je žrtva nasilja, suglasno propisima o zaštiti od nasilja u obitelji, ostvaruje pravo na preventivne mjere i informacije s ciljem otkrivanja fizičkog i psihičkog zdravlja, suglasno posebnim propisima iz ove oblasti.

Pravo na prigovor

Članak 41.

Pacijent ima pravo na zdravstvenu zaštitu, odnosno pacijent koji nije zadovoljan pruženom zdravstvenom uslugom, odnosno postupkom zdravstvenog ili drugog djelatnika zdravstvene ustanove, može podnijeti prigovor ravnatelju zdravstvene ustanove odnosno nositelju odobrenja za privatnu praksu.

Prigovor se podnosi neposredno ili pisanim putem.

O podnijetom prigovoru pacijenta ravnatelj bez odlaganja pribavlja izjašnjenje povjerenstva za prigovore pacijenta zdravstvene ustanove iz članka 62. ovog zakona, koje utvrđuje sve bitne okolnosti i činjenice iznijete u prigovoru, i to najkasnije u roku od tri dana od dana podnijetog prigovora.

Izjašnjenje iz stavka 3. ovog članka dostavlja se bez odlaganja ravnatelju zdravstvene ustanove.

Ravnatelj zdravstvene ustanove, odnosno nositelj odobrenja za privatnu praksu, najkasnije u roku sedam dana od dana podnošenja prigovora, donosi odluku.

Članak 42.

Pacijent koji nije zadovoljan odlukom ravnatelja zdravstvene ustanove, odnosno nositelja odobrenja za privatnu praksu, ima pravo zaštitu svojih prava tražiti kod nadležnog ministra zdravstva, u roku od 15 dana od dana prijama odluke.

Ukoliko se prigovor iz stavka 1. ovog članka ulaže na odluku ravnatelja zdravstvene ustanove čiji je osnivač odnosno suosnivač Federacija, rješavanje prigovora je u nadležnosti federalnog ministra, a ukoliko se prigovor ulaže protiv odluke ravnatelja zdravstvene ustanove čiji je osnivač kanton odnosno općina, ili ravnatelja zdravstvene ustanove u privatnom odnosno mješovitom vlasništvu, kao nositelja odobrenja za privatnu praksu, rješavanje prigovora je u nadležnosti kantonalnog ministra zdravstva (u daljnjem tekstu: kantonalni ministar).

Članak 43.

Protiv konačnog rješenja nadležnog ministra zdravstva iz članka 42. stavak 2. ovog zakona, pacijent može tražiti zaštitu svojih prava kod nadležnog suda sukladno zakonu.

Prije otpuštanja sudskog postupka, odnosno tijekom sudskog postupka iz stavka 1. ovog članka, pacijent zaštitu svojih prava može ostvariti i u postupku medijacije, suglasno propisima o postupku medijacije.

Pravo na naknadu štete

Članak 44.

Pacijent koji zbog stručne greške zdravstvenog djelatnika, odnosno zdravstvenog suradnika, u ostvarivanju zdravstvene zaštite pretrpi štetu na svom tijelu ili se stručnom greškom prouzroči pogoršanje njegovog zdravstvenog stanja, ima pravo na naknadu štete sukladno zakonu.

U slučaju smrti pacijenta zbog dokazane stručne greške zdravstvenog djelatnika odnosno zdravstvenog suradnika, pravo naknade štete ostvaruju pacijentovi nasljednici.

Pacijentovi nasljednici iz stavka 2. ovog članka ostvaruju pravo na naknadu štete prema redoslijedu utvrđenom u članku 29. stavak 3. ovog zakona.

Pravo na naknadu štete ne može se unaprijed isključiti ili ograničiti.

Pravo na prehranu sukladno svom svjetonazoru

Članak 45.

Pacijent za vrijeme boravka u stacionarnoj zdravstvenoj ustanovi ima pravo na prehranu sukladno svom svjetonazoru.

Pravo na održavanje osobnih kontakata

Članak 46.

Tijekom boravka u stacionarnoj zdravstvenoj ustanovi pacijent ima pravo primanja posjetitelja suglasno kućnom redu zdravstvene ustanove, te pravo zabraniti posjete određenoj osobi ili osobama.

Pravo na obavljanje vjerskih obreda

Članak 47.

Pacijent za vrijeme boravka u stacionarnoj zdravstvenoj ustanovi, u pravilu, može ostvariti pravo na obavljanje vjerskih obreda, u za to predviđenom prostoru, uključujući i pravo opremanja u mrtvačnici u slučaju smrti, uz primjenu vjerskih obreda - odvojeno po konfesijama, suglasno prostornim mogućnostima zdravstvene ustanove.

IV. OBVEZE I ODGOVORNOSTI PACIJENATA

Članak 48.

Obveze i odgovornosti pacijenta, u kontekstu odredbi ovog zakona, odnose se na:

- osobno zdravlje,
- druge korisnike zdravstvenih usluga,
- zdravstvene djelatnike i zdravstvene suradnike koji osiguravaju i omogućuju zdravstvene usluge,
- širu društvenu zajednicu.

Na obveze i odgovornosti pacijenta iz stavka 1. ovog članka shodno se primjenjuju propisi o oblicima.

Odgovornost pacijenata za osobno zdravlje

Članak 49.

Pacijent je obavezan odgovorno se odnositi prema svom zdravlju, te aktivno sudjelovati pri zaštiti, očuvanju i unapređenju svoga zdravlja.

Pacijent je obavezan pri ostvarivanju zdravstvene zaštite pridržavati se uputstava i poduzetih mjera propisane terapije od strane mjerodavnog zdravstvenog djelatnika.

U obveze pacijenta iz st. 1. i 2. ovog članka uključuje se i podvrgavanje posebnim mjerama za sprječavanje i suzbijanje zaraznih bolesti u smislu propisa o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti.

Članak 50.

U slu~aju da pacijent zahtijeva prekid lije~enja i pored upozorenja mjerodavnog zdravstvenog djelatnika na mogu}e posljedice zbog ovakve odluke, o tome daje pisanu izjavu i treba biti svjestan svih posljedica svoje odluke.

Ako odbije davanje pisane izjave, o tome }e mjerodavni zdravstveni djelatnik sa~initi slu`benu zabilje{ku koja se upisuje i ~uva u medicinskoj dokumentaciji pacijenta.

Odgovornost pacijenata prema drugim korisnicima zdravstvenih usluga

^lanak 51.

Svaki pacijent je obvezan po{tivati ljudska prava, te prava pacijenata odre|ena ovim zakonom, na na~in da drugim pacijentima namjerno ne onemogu}ava kori{tenja istih prava.

^lanak 52.

Zabranjeno je ometanje zdravstvenih djelatnika odnosno zdravstvenih suradnika prilikom pru`anja zdravstvene za{tite drugom pacijentu.

U slu~aju iz stavka 1. ovog ~lanka, osoblje zdravstvene ustanove upozorit }e pacijenta koji ometa zdravstvenog djelatnika odnosno zdravstvenog suradnika da u protivnom podlije`e odgovornosti sukladno ovom zakonu.

^lanak 53.

U slu~aju kr{enja odredbi ~l. 51. i 52. ovog zakona, zdravstvena ustanova odnosno privatna praksa nema pravo uskratiti daljnje lije~enje pacijenta koji ugro`ava prava drugih pacijenata odnosno ometa zdravstvenog djelatnika odnosno zdravstvenog suradnika prilikom pru`anja zdravstvene za{tite drugom pacijentu.

Zdravstvena ustanova i privatna praksa imaju pravo pokrenuti postupak kod mjerodavnog suda radi utvr|ivanja prekr{ajne odgovornosti pacijenta, u slu~aju opravdane sumnje, da postoji kr{enje odredbi iz ~l. 51. i 52. ovog zakona.

Odgovornost pacijenata prema zdravstvenim djelatnicima i drugim osobama koje osiguravaju i omogu}uju zdravstvene usluge

^lanak 54.

Pacijent je obvezan u potpunosti informirati mjerodavnog zdravstvenog djelatnika i dati istinite podatke o svom zdravstvenom stanju, promjeni adrese i telefonskog broja.

^lanak 55.

Pacijent je obvezan informirati mjerodavnu zdravstvenu ustanovu odnosno privatnu praksu o otkazivanju termina za naru~ene preglede i medicinske postupke.

^lanak 56.

Pacijent je obvezan po{tivati ku}ni red zdravstvene ustanove reguliran op}im aktima zdravstvene ustanove o uvjetima boravka i pona{anja u njoj.

^lanak 57.

Pacijent je du`an uva`avati obveze zdravstvenog osoblja prema drugim pacijentima, tako da ne ometa njihov rad, izbjegavaju}i na taj na~in da ih dovodi u situacije da po~ine profesionalnu gre{ku za koju mogu odgovarati suglasno posebnom zakonu.

^lanak 58.

Pacijent je obvezan pri ostvarivanju zdravstvene zaštite u zdravstvenoj ustanovi, odnosno privatnoj praksi, prihvatiti predloženi oblik medicinskog tretmana koji osigurava zaštitu zdravlja osoblja koje mu taj tretman pruža.

Odgovornost pacijenata prema široj društvenoj zajednici

Članak 59.

Ukoliko pacijent boluje od bolesti koja može utjecati na zdravlje i život drugih ljudi ne smije niti jednim svojim postupkom izazvati opasnost po zdravlje i život drugih ljudi u široj društvenoj zajednici.

U slučaju da se radi o maloljetnom pacijentu ili poslovno nesposobnom pacijentu, za ponašanje pacijenta sukladno savjetima i preporukama mjerodavnog zdravstvenog djelatnika, odgovoran je roditelj, staratelj odnosno zakonski zastupnik.

Članak 60.

Ako se pacijent ne pridržava obveza iz čl. 49., 51., 52., 54., 55., 56., 57. i 58. ovog zakona, mjerodavni zdravstveni djelatnik može otkazati pružanje daljnje zdravstvene zaštite pacijentu, izuzev hitne medicinske pomoći, s tim da je dužan u medicinsku dokumentaciju pacijenta unijeti razloge za odbijanje pružanja zdravstvene zaštite, te o tome obavijestiti ravnatelja zdravstvene ustanove, odnosno nositelja odobrenja privatne prakse.

Mjerodavni zdravstveni djelatnik ne može otkazati zdravstvenu zaštitu pacijentu u slučaju pojave zarazne ili psihičke bolesti kod pacijenta, koje bi neliječenje moglo ugroziti zdravlje i život drugih ljudi, kao i širu društvenu zajednicu.

Ako se pacijent ne pridržava obveza iz članka 59. ovog zakona, ravnatelj zdravstvene ustanove, odnosno nositelj odobrenja privatne prakse dužan je o tome obavijestiti ministarstvo unutarnjih poslova, mjerodavno prema mjestu stanovanja pacijenta, suglasno posebnom zakonu.

V. OSIGURANJE ZAŠTITE PRAVA PACIJENATA U ZDRAVSTVENIM USTANOVAMA ODNOSNO PRIVATNIM PRAKSAMA

Članak 61.

Radi osiguranja primjene i praćenja poštivanja prava pacijenata, zdravstvene ustanove dužne su formirati povjerenstvo za prigovore pacijenata (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo).

Prilikom formiranja Povjerenstva iz stavka 1. ovog članka poštovat će se načelo odrađavanja ravnopravne zastupljenosti oba spola.

Mandat, način izbora, kao i način financiranja Povjerenstva iz stavka 1. ovog članka uređuje se statutom zdravstvene ustanove.

Dvije ili više zdravstvenih ustanova mogu imenovati zajedničko Povjerenstvo iz stavka 1. ovog članka.

Odredbe ovog članka shodno se primjenjuju i na privatnu praksu, tako da je ista obvezna osigurati u svom radu obavljanje poslova i zadataka Povjerenstva iz stavka 1. ovog članka.

Članak 62.

Povjerenstvo imenuje ravnatelj zdravstvene ustanove.

Djelokrug rada Povjerenstva je:

- pravovremeno razmatra prigovore pacijenata i sačinjava izvješćenja na izjavljene prigovore za ravnatelja zdravstvene ustanove,
- vodi evidencije o vrstama i učestalosti prigovora po organizacionim jedinicama i na razini cijele zdravstvene ustanove,

- analizira statistiku prigovora i izvla~i pouke za praksu,
- prati aktivnosti na unapre|enju za{tite i po{tivanja prava pacijenata na razini zdravstvene ustanove kao rezultat prigovora,
- analizira pohvale i sugestije pacijenata, s ciljem da se postoje}a dobra praksa jo{ vi{e afirmira i razmjenjuje izme|u organizacionih jedinica zdravstvene ustanove,
- obavlja i druge poslove suglasno op}em aktu zdravstvene ustanove.

^lanak 63.

Povjerenstvo za kvalitetu i sigurnost zdravstvenih usluga koje je imenovano u zdravstvenoj ustanovu suglasno propisima o sustavu pobolj{anja kvalitete, sigurnosti i o akreditaciji u zdravstvu mo`e obavljati poslove i zadatke i u oblasti za{tite prava pacijenata, a suglasno op}im aktima zdravstvene ustanove.

Povjerenstvo iz stavka 1. ovog ~lanka, u kontekstu odredbi ovog zakona, obavlja sljede}e poslove:

- prati, razmatra i predla`e mjere za unapre|enje za{tite prava pacijenata na temelju unutarnje provjere kvalitete i sigurnosti zdravstvenih usluga koji su propisani odgovaraju}im akreditacijskim standardima i kriterijima,
- analizira i ocjenjuje primjenu predlo`enih mjera,
- sura|uje sa Povjerenstvom za prigovore pacijenata, uvezuje podatke o prigovorima pacijenata sa podacima o incidentima (nepovoljnim doga|ajima) i sudskim postupcima u cilju upravljanja klini~kim i neklini~kim rizicima.

^lanak 64.

Zdravstvene ustanove i privatne prakse obvezne su jednom u {est mjeseci dostavljati mjerodavnom zdravstvenom savjetu jedinice lokalne samouprave, kao i mjerodavnom zdravstvenom savjetu kantonalnog ministarstva zdravstva (u daljnjem tekstu: kantonalno ministarstvo), prema sjedi{tu zdravstvene ustanove odnosno privatne prakse, izvje}e o zaprimljenim i rije{enim prigovorima pacijenata, uklju~uju}i i uvezivanje podataka o prigovorima sa podacima o incidentima (nepovoljnim doga|ajima) i sudskim postupcima.

VI. ZDRAVSTVENI SAVJETI U JEDINICI LOKALNE SAMOUPRAVE I MINISTARSTVIMA ZDRAVSTVA

^lanak 65.

U cilju ostvarivanja i unapre|enja prava pacijenata osnivaju se zdravstveni savjeti jedinica lokalne samouprave, kantonalnog ministarstva i Federalnog ministarstva zdravstva (u daljnjem tekstu: Federalno ministarstvo).

^lanak 66.

Na razini lokalne samouprave osniva se zdravstveni savjet koji broji najmanje osam ~lanova iz reda zdravstvenih i nezdravstvenih struka.

Prilikom osnivanja savjeta iz stavka 1. ovog ~lanka po{tovat }e se na~elo odra`avanja ravnopravne zastupljenosti oba spola.

Bli`e odre|enje broja i sastava ~lanova zdravstvenog savjeta, mandat, na~in izbora, kao i na~in financiranja zdravstvenog savjeta odre|uje se statutom op}ine.

Na temelju javnog poziva, savjet iz stavka 1. ovog ~lanka imenuje op}inski na~elnik i to, u pravilu, predstavnika iz redova pacijenata, mladih, jedinice lokalne samouprave, komora iz oblasti zdravstva, stru~nih udruga, udruga za za{titu prava pacijenata, sindikata, zdravstvenih ustanova odnosno privatnih praksi, crvenog kri`a/krsta s podru~ja jedinice lokalne samouprave.

^lanak 67.

Zdravstveni savjet obavlja sljede}e poslove:

- predlaže i evaluira provođenje zdravstvene zaštite na području jedinice lokalne samouprave,
- daje mišljenje na planove i programe zdravstvene zaštite za područje lokalne samouprave, te predlaže mjere za poboljšanje dostupnosti i kvalitete zdravstvene zaštite na svom području,
- prati primjenu propisa na području jedinice lokalne samouprave koji se odnose na zaštitu prava i interesa pacijenata,
- organizira obrazovne tečajeve za građanstvo iz poznavanja materije o pravima pacijenata i postojeće legislative,
- daje preporuke za organizaciju tečajeva u zdravstvenim ustanovama radi upoznavanja rukovodstva i zdravstvenih djelatnika s konceptom prava pacijenata, legislativom i odgovarajućim nužnim promjenama u zdravstvenim ustanovama,
- prati povrede pojedinačnih prava pacijenata na području jedinice lokalne samouprave,
- predlaže poduzimanje mjera za zaštitu i unapređenje prava pacijenata na području jedinice lokalne samouprave,
- bez odgađanja obavještava zdravstveni savjet u kantonalnom ministarstvu o slučajevima teških povreda prava pacijenata koje mogu ugroziti život ili zdravlje pacijenata,
- podnosi skupštini jedinice lokalne samouprave i kantonalnom ministarstvu godišnje izvještaje o svom radu,
- obavještava javnost o povredama prava pacijenata,
- obavlja druge poslove određene ovim zakonom.

Zdravstveni savjet donosi poslovnik o svome radu kojim se bliže uređuje organizacija i način rada.

^lanak 68.

^lanovi zdravstvenog savjeta u svome radu obvezni su postupati tako da ne ugroze obvezu šuvanja slušene tajne.

^lanak 69.

U obavljanju poslova iz svoga djelokruga rada, zdravstveni savjet je ovlašten upozoravati, predlagati i davati preporuke.

Zdravstveni savjet je ovlašten mjerodavnim organima državne uprave, organima lokalne samouprave, mjerodavnim ministarstvima zdravstva, zavodima zdravstvenog osiguranja, zdravstvenim ustanovama, privatnim praksama, komorama iz oblasti zdravstva predlagati poduzimanje mjera za sprječavanje štetnih djelovanja koja ugrožavaju prava i interese pacijenata i zahtijevati izvještaje o poduzetim mjerama.

^lanak 70.

U ostvarivanju društvene brige za zaštitu prava pacijenata, u okviru prava i obveza na području kantona, kantonalni ministar osniva i imenuje zdravstveni savjet kantonalnog ministarstva.

Savjet iz stavka 1. ovoga članka ima najmanje osam članova i to, u pravilu, predstavnike iz redova: pacijenata, mladih, kantonalnog ministarstva, komora iz oblasti zdravstva, stručnih udruga, udruga za zaštitu prava pacijenata, sindikata zdravstvenih ustanova odnosno privatnih praksi, crvenog križa/krsta s područja kantona.

Prilikom osnivanja savjeta iz stavka 1. ovog članka poštovaje se načelo odražavanja ravnopravne zastupljenosti oba spola.

Bliže određuje broj i sastava članova zdravstvenog savjeta iz stavka 1. ovog članka, mandat, način izbora, kao i način financiranja zdravstvenog savjeta određuje se propisom kantonalnog ministra.

^lanak 71.

Zdravstveni savjet kantonalnog ministarstva obavlja sljedeće poslove:

- prati provedbu ostvarivanja prava pacijenata suglasno ovome zakonu,
- prati provedbu obrazovnih aktivnosti u vezi sa pravima pacijenata,
- raspravlja o izvještajima zdravstvenih savjeta jedinica područne lokalne samouprave,

- daje mišljenja, preporuke i prijedloge mjerodavnim organima o utvrđenom stanju na području djelokruga rada zdravstvenih savjeta jedinica lokalne samouprave,
- predlaže poduzimanje mjera za izgradnju cjelovitog sustava zaštite i unapređenja prava pacijenata u kantonu odnosno Federaciji,
- daje inicijative za donošenje propisa kojima se unapređuju prava pacijenta, te mišljenje na propise iz ove oblasti koje pripremaju mjerodavni organi vlasti na svim razinama,
- surađuje sa organima i organizacijama iz oblasti zaštite i unapređenja prava pacijenata u Federaciji,
- podnosi kantonalnom ministru zdravstva godišnje izvještaje o svom radu,
- obavještava javnost o povredama prava pacijenata,
- obavlja i druge poslove koje mu dodijeli kantonalni ministar sukladno ovom zakonu i propisima donijetim na temelju ovog zakona.

Zdravstveni savjet iz stavka 1. ovoga članka donosi poslovnik o svome radu kojim se pobliže uređuje organizacija i način rada.

Članak 72.

Članovi zdravstvenog savjeta kantonalnog ministarstva u svome radu obvezni su postupati tako da ne ugroze dužnost služenja tajne.

Članak 73.

U ostvarivanju društvene brige za zaštitu prava pacijenata, u okviru prava i obveza na teritoriju Federacije, federalni ministar osniva i imenuje zdravstveni savjet Federalnog ministarstva.

Savjet iz stavka 1. ovoga članka ima najmanje osam članova i to, u pravilu, predstavnike iz redova: pacijenata, mladih, Federalnog ministarstva, komora iz oblasti zdravstva, stručnih udruga, udruga za zaštitu prava pacijenata, sindikata zdravstvenih ustanova odnosno privatnih praksi, crvenog križa/krsta sa teritorija Federacije.

Prilikom osnivanja savjeta iz stavka 1. ovog članka poštovaće se načelo odražavanja ravnopravne zastupljenosti oba spola.

Bliže određenje broja i sastava članova zdravstvenog savjeta iz stavka 1. ovog članka, mandat, način izbora, kao i način financiranja zdravstvenog savjeta određuje se propisom federalnog ministra.

Članak 74.

Zdravstveni savjet Federalnog ministarstva obavlja sljedeće poslove i zadatke:

- prati provedbu ostvarivanja prava pacijenata suglasno ovome zakonu,
- koordinira sve aktivnosti u oblasti provedbe obrazovnih programa iz zaštite prava pacijenata za građanstvo i zdravstvene ustanove,
- raspravlja o izvještajima zdravstvenih savjeta kantonalnih ministarstava,
- daje mišljenja, preporuke i prijedloge mjerodavnim organima o utvrđenom stanju na području djelokruga rada zdravstvenih savjeta kantonalnih ministarstava,
- predlaže poduzimanje mjera za izgradnju cjelovitog sustava zaštite i unapređenja prava pacijenata u Federaciji odnosno Bosni i Hercegovini,
- daje inicijative za donošenje propisa kojima se unapređuju prava pacijenta, te mišljenje na propise iz ove oblasti koje pripremaju mjerodavni organi vlasti na svim razinama,
- surađuje sa organima vlasti u Bosni i Hercegovini i domaćim i međunarodnim organizacijama iz oblasti zaštite i unapređenja prava pacijenata u Federaciji, Bosni i Hercegovini odnosno inozemstvu,
- podnosi federalnom ministru godišnje izvještaje o svom radu,
- obavještava javnost o povredama prava pacijenata,
- obavlja i druge poslove koje mu dodijeli federalni ministar sukladno ovom zakonu i propisima donijetim na temelju ovog zakona.

Članak 75.

Osiguranja primjene i praćenja poštivanja prava pacijenata prati i mjerodavna zdravstvena inspekcija, zavodi zdravstvenog osiguranja, kao i institucija ombudsmana, te predlažu mjere za unapređenja stanja u ovoj oblasti, kao i otklanjanje uočenih nedostataka, u smislu svojih mjerodavnosti utvrđenih posebnim zakonima.

VII. KAZNE NE ODREDBE

^lanak 76.

Novčanom kaznom u iznosu od 10.000,00 do 15.000,00 KM kaznit će se za prekršaj zdravstvena ustanova ako:

- 1) uskraćuje pravo pacijentu na dostupnost zdravstvene zaštite (~lanak 7. ovog zakona);
- 2) ne pruži sve vrste informacija iz ~l. 8. i 9. ovog zakona;
- 3) uskrati pravo pacijentu na obavljanje iz ~l. 10., 11. i 12. ovog zakona;
- 4) prilikom odbijanja prijama obavljanja od strane pacijenta postupi suprotno odredbi ~l. 13., 14. i 15. ovog zakona;
- 5) uskrati pravo pacijentu na slobodan izbor doktora medicine odnosno doktora stomatologije, kao i slobodan izbor predloženih medicinskih postupaka i mjera (~lanak 16. ovog zakona);
- 6) uskrati pravo pacijentu na samoodlučivanje i pristanak (~l. 17. do 22. ovog zakona);
- 7) postupi suprotno volji pacijenta iz ~l. 23. i 24. ovog zakona;
- 8) povrijedi pravo pacijenta na povjerljivost informacija i privatnost iz ~l. 25. i 26. ovog zakona odnosno pravo na tajnost iz ~lanka 27. ovog zakona;
- 9) povrijedi osobno dostojanstvo pacijenta iz ~lanka 30. ovog zakona;
- 10) povrijedi pravo pacijenta na sprječavanje i olakšavanje patnji (~lanak 31. ovog zakona);
- 11) stavi pacijenta na listu čekanja određenih zdravstvenih usluga suprotno ~lanku 32. ovog zakona ili mu uskrati prethodno pisano obavještenje o stavljanju na listu čekanja, kao i informaciju o svojoj rednoj poziciji na toj listi (~lanak 32. ovog zakona);
- 12) ne omogući uvid u medicinsku dokumentaciju odnosno ispravke ili brisanje teksta koji pacijenta pogrešno ili subjektivno opisuju kao ličnost ili dio teksta koji je materijalno netočan odnosno ne omogući uvid u medicinsku dokumentaciju nakon smrti pacijenta njegovim nasljednicima (~l. 33. i 36. ovog zakona);
- 13) ne vodi uredno medicinsku dokumentaciju, ne omogući pacijentu pravo uvida u medicinsku dokumentaciju, ili raspolaže sa medicinskom dokumentacijom suprotno odredbi ~lanka 34. ovog zakona;
- 14) obavlja medicinska, znanstvena i druga istraživanja nad pacijentom, kao i sudjelovanje u medicinskoj nastavi pacijenta suprotno odredbama ~l. 38. i 39. ovog zakona;
- 15) pacijenta ne informira o preventivnim mjerama i oživljanju zdravlja iz ~lanka 40. ovog zakona;
- 16) ne riješi po prigovoru pacijenta na način i u rokovima utvrđenim ~lankom 41. ovog zakona;
- 17) pacijentu ne omogući prehranu u stacionarnoj zdravstvenoj ustanovi sukladno njegovom svjetonazoru, kao i održavanje osobnih kontakata (~l. 45. i 46. ovog zakona).

18) ne izvještuje mjerodavni zdravstveni savjet jedinice lokalne samouprave, kao i mjerodavni zdravstveni savjet kantonalnog ministarstva zdravstva o podnijetim i riješenim prigovorima pacijenata (~lanak 64. ovog zakona).

Za prekršaj iz stavka 1. ovog ~lanka kaznit će se novčanom kaznom u iznosu od 500,00 do 3.000,00 KM i odgovorna osoba u zdravstvenoj ustanovi.

Za prekršaj iz stavka 1. to~. 2), 3), 4), 5), 6), 7), 8), 10), 11), 12), 13), 15), 16) i 18) ovoga ~lanka kaznit će se novčanom kaznom u iznosu od 300,00 do 1.500,00 KM i nositelj odobrenja za privatnu praksu.

Pored novčane kazne, po~initelju prekršaja iz stavka 1. ovog ~lanka mo`e se izreći zabrana vršenja djelatnosti u razdoblju do šest mjeseci, a s ciljem sprječavanja budućeg ~injenja prekršaja.

^lanak 77.

Novčanom kaznom u iznosu od 250,00 do 1.500,00 KM kaznit će za prekršaj zdravstveni djelatnik ako:

- 1) na zahtjev pacijenta uskrati informacije odnosno obavještjenje (~l. 8., 9., 10., 11. i 12. ovog zakona),
- 2) prilikom odbijanja prijama obavještjenja od strane pacijenta postupi suprotno odredbi ~l. 13., 14. i 15. ovog zakona;
- 3) poduzme medicinsku mjeru nad pacijentom bez njegovog pristanka, osim u slu~ajevima kada bi nepoduzimanje medicinske mjere ugrozilo `ivot i zdravlje pacijenta (~l. 17. i 18. ovog zakona);
- 4) postupi suprotno odredbama ~l. 20. do 24. ovoga zakona;
- 5) povrijedi pravo pacijenta na povjerljivost informacija i privatnost iz ~l. 25. i 26. ovog zakona, odnosno tajnost podataka iz ~l. 27., 28. i 29. ovog zakona, kao i pravo na osobno dostojanstvo i privatnost iz ~lanka 30. ovog zakona;
- 6) ne vodi uredno, to~no i pravovremeno medicinsku dokumentaciju (~lanak 34. stavak 1. ovog zakona);
- 7) u slu~aju samovoljnog napuštanja zdravstvene ustanove od strane pacijenta postupi suprotno ~lanku 37. ovog zakona;
- 8) ne informira pacijenta o preventivnim mjerama i o~uvanju njegova zdravlja (~lanak 40. ovog zakona);
- 9) obavlja i druge radnje suprotno odredbama ovog zakona, kao i propisima donijetim na temelju ovog zakona.

^lanak 78.

Novčanom kaznom u iznosu od 50,00 do 500,00 KM kaznit će za prekršaj pacijent ako ne ispunjava svoje obveze i odgovornosti utvrđene ~l. 51., 52., 57., 58. i 59. ovog zakona.

VIII. PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

^lanak 79.

Općinski načelnik, kantonalni ministri i federalni ministar će u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovoga zakona imenovati zdravstvene savjete.

^lanak 80.

Podzakonski akti iz ~lanka 19. stavak 5., ~lanka 20. stavak 3., ~lanka 70. stavak 4. i ~lanka 73. stavak 4. ovog zakona donijet će se u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ovoga zakona.

^lanak 81.

Zdravstvene ustanove du`ne su u roku od devet mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona uskladiti svoje op}e akte i poslovanje sa odredbama ovog zakona i propisa donijetih na temelju ovog zakona, te imenovati Povjerenstvo iz ~lanka 61. ovog zakona.

^lanak 82.

Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaje primjena odredbi ~lanka 26., ~lanak 28. stavak 5. i ~l. 29. do 34. Zakona o zdravstvenoj za{titi ("Slu`bene novine Federacije BiH", broj 29/97).

^lanak 83.

Ovaj zakon stupa na snagu osmoga dana od dana objavljivanja u "Slu`benim novinama Federacije BiH".

Predsjedatelj
Doma naroda
Parlamenta Federacije BiH
Stjepan Kre{i}, v. r.

Predsjedatelj
Zastupni~kog doma
Parlamenta Federacije BiH
Safet Softi}, v. r.
